

A hódmezővásárhelyi sajtó megújulása az 1970-es évektől

A városban az első nyomda megalapításától, 1869-től a II. világháború végéig megjelent 106 különféle sajtóorgánum közül még a háború éve alatt is kiadtak három napilapot, legtovább a *Vásárhelyi Reggeli Újságot*, 1944. október 5-ig. A koalíciós években aztán egymás után indult meg a három legnagyobb politikai párt napilapja. A frontok átvonulása után a dezorientált, rémhírekkel teli zűrzavart először a *Vásárhely Népe* próbálta eloszlatni. Első száma 1944. október 23-án hagyta el a nyomdát. A szociáldemokrata *Alföldi Újság* 1945. július 3-án jelent meg, a kisgazda *Vásárhelyi Független Újságot* 1946. február 1-jétől adták ki.

Miután az utóbbi kettő az egyre jobban eltorzuló társadalmi, politikai viszonyok közepette egymás után megszűnt (Alföldi Újság 1948. április 30., Független Újság 1949. április 2.), az egyetlen túlélő a volt *Vásárhely Népe* maradt, amelyet a Szociáldemokrata Párt felszámolása után megalakult Magyar Dolgozók Pártja megyei bizottsága adott ki 1949. október 30-tól 1956. november 13-ig *Viharsarok* néven. (November 1-jétől 13-ig nyolc száma *Szabad Viharsarok* néven jelent meg!) Az 1956. november 20-án, természetesen továbbra is pártlapként újrainduló, valamivel színesebb utód, a *Csongrád Megyei Hírlap*, a szegedi *Délmagyarország* mellett, az ötvenes évekhez hasonlóan a megye egyetlen napilapja volt.¹ Az újság a Vásárhely Népe évfolyamszámozását folytatta, és 1961. december 31-éig Vásárhelyen is jelent meg. Miután a megyeszékhelyet Szegedre helyezték, 1962. január 1-jével a lap is a szomszéd városba került, és bár 1991-ig még az egykori Vásárhely Népe évfolyamszámozását vitte tovább – már többé nem számítható vásárhelyi lapnak. A város és a megye háború utáni első hírlapja így, az utódaival együtt 48 évfolyamot számlálhatott, és 1991-ben a 48. évfolyam 227. számával szüntette meg jogfolytonosságát, vágta el az utolsó, formai szálat, amely még a Vásárhely Népéhez kötötte. (Ezért tartható sajátosnak, mint később majd tárgyaljuk, a mai szegedi *Délvilág* azon gesztusa, amely a kommunista Vásárhely Népéhez kötve magát, történelmi eredetet vindikált magának; sokáig a következő alcímmel jelent meg: „Alapítva 1944. október 23-án.”)²

A város 1962 után hosszú időre újság nélkül maradt, igaz, a korábbi éveket, az ötvenes évek időszakát is bátran nevezhetjük sajtó nélküli periódusnak, mivel a megyei lapként Vásárhelyen megjelenő *Viharsarok* agitációs anyaggal, párthírekkel tömött, sivár számait, évfolyamait alig nevezhetjük sajtónak. Údító kivétel volt akkoriban Moldvay Győző (1925–1996) költő, újságíró kezdeményezése, aki 1955–1956-ban másfél évig a Petőfi Kultúrház igazgatójaként kulturális havi folyóiratot adott ki, *Vásárhelyi Szó* címmel, a forradalom idején pedig, 1956. október 28-ától november 13-áig megjelentette a *Vásárhelyi Nemzeti Újságot*. Egyébként az ötvenes-hatvanas években csak olyan brosúra-szerű, üzemi híradók jelentek meg, mint a *Csongrádmegyei* [!] *Népnevelő*, a *Népfront Tájékoztató*, a *Verseny Híradó*

vagy a *Boltos Értesítő*. Külön híradója volt a tanácstagoknak, a kisiparosoknak, a propagandistáknak, a termelősövetkezeteknek, a KISZ-szervezeteknek stb. Az érezhető, érzékelhető hiányt ezekkel próbálták pótolni.³

Pótolni próbálta a Csongrád Megyei Hírlap is, amikor mutációként, 1971. február 28-ától 1989. március 31-éig egy úgynevezett vásárhelyi kiadást rendszeresített, amelyben egy oldal mindig helyi anyagot hozott. A monolitikus rend bomlása azonban igazán csak a hetvenes évek közepén indult meg. Ekkor sorra engedélyezték a nagyobb gazdálkodó egységeknek üzemi lap indítását. A HÓDIKÖT, a HÓD-GÉP és a Tangazdaság 1974 januárjában indult, Székkutas község és a helyi Új Élet Tsz által kiadott lap, a *Kutas Népe* 1975 januárjában. A *Rákóczi Híradó* (a Rákóczi Tsz lapja) egészen későn, csak 1987-ben csatlakozott hozzájuk, és 1991-ben már meg is szűnt. Sokáig ezek az újságok jelentették a helyi sajtót Vásárhelyen, a kiadó üzemek felbomlásáig meg is jelentek, kisebb közösségüket hasznosan tájékoztatták. (A HÓD-GÉP 1989 decemberében, a HÓDIKÖT 1990 júniusában szűnt meg, a Tangazdaság 1992 decemberéig, a *Kutas Népe* 1993 decemberéig élt.)⁴

A nyolcvanas évektől a felgyorsuló gazdasági, politikai változások következtében, egyre sürgetőbben jelentkezett egy valóban vásárhelyi lap megindításának igénye. A kezdeményezés a városi tanácstól indult ki. Csizmadia Sándorné tanácselnök nő a lapalapításra vonatkozó első kérelmét 1987. február 27-én írta a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalához. A kurta, néhány soros elutasító válasz után a város a hivatal elnökéhez, Bányász Rezsőhöz fordult. A meggyőző erejű, alaposan megindokolt, április 3-ai föllebbezés azonban szintén negatív „eredménnyel” járt. Sajátságos, talán a politikai helyzet rendkívül gyors változásának tudható be, hogy (amint a fennmaradt dokumentumok is bizonyítják) fél évvel később, 1987. november 23-án a megyei tanács művelődési osztálya már engedélyezhette a *Vásárhelyi Tükör* című negyedéves periodika kiadását és terjesztését. Az anyagi alapot a városi költségvetés mellett a vállalatok támogatása biztosította. (Ez többira az üzemi lapok közeli megszűnése is lehetőséget adott.) A Csongrád Megyei Hírlap korábbi munkatársa, Ocsovszky László által szerkesztett, helyi erőket foglalkoztató, könyvformátumú, 24 oldalas periodika háromezer példányban készült, közérdekű városi híreket, tudósításokat tartalmazott. A lapot tanácstagok, vállalatok terjesztették.

A *Tükör* mindössze egy évig jelent meg negyedévenként, az igények csakhamar túlléptek rajta, és kikényszerítették a hetilappá alakulást. Az azonos című, változatlan munkatársi gárdával készülő hetilap 1989. április 16-án indult. A *Tükör* életében döntő fontosságú változás történt, amikor a lapot fenntartó városi tanács 1990. szeptember 17-én megtartotta utolsó ülését, feloszlatta önmagát, és szeptember 30-án megtartották az önkormányzati választásokat. Mivel ez nem hozott eredményt, az új városvezetés az október 14-ei második forduló után alakult meg, és Rapcsák András (1943–2002) fizikust választotta polgármesterré. A vállalkozó szellemű új városvezetés 1991 februárjában megszüntette a *Vásárhelyi Tükör* támogatását, illetve teljesítményhez kötötte. Három hónapos versenyt hirdetett az erre az alkalomra szervezett *Vásárhelyi Promenádné* nevű lap és a *Tükör Vásárhely és Vidéke* néven megújuló szerkesztősége között. A versenyt a már több mint három éve működő, bejáratott, ismertebb *Vásárhely és Vidéke* nyerte, egyedül maradt a színen.

Az 1991. március 3-án induló új napilap felelős kiadója és főszerkesztője előbb Ocsovszky László volt, helyettese Fehér József, de csakhamar, még az év nyarán

segítségül hívták a vásárhelyi ügyek mindenkor önzetlen támogatóját, Moldvay Győzöt. Decemberben csatlakozott a szerkesztőséghez a Szerbiából egy időre áttelepült Beszédes István vajdasági költő, szerkesztő, a következő évben Szegedről a tapasztalt újságíró, Mórász Attila (1937–1995) és mások. Az indulás ezerötszáz példányszámát még a *Jelen* című aradi melléklet (!) után sem bírták háromezer fölé emelni, a lapkiadás nehéz feladatával a még Ocsovszky által szervezett Lokálpatrióta Lapkiadó Betéti Társaság, később a Hód-Hír Könyv- és Lapkiadó Kft. nem igazán tudott megbirkózni, állandó likviditási gondokkal küzdöttek. A városvezetés a példányszám emelését várta tőlük, a szerkesztőség szerint pedig a város szeretne ugyan saját lapot, de támogatás alig csordogált. A széles érdeklődésű, színes, jól szerkesztett napilap így szűk négyévi megjelenést követően, 1994. december 31-én szomorú véget ért. Megszűnt, jókora adósságot hagyva maga után. Nem bírta a versenyt a majd' ötven éve fennálló megyei lappal, amely ráadásul, 1991 óta privatizálási körülményei folytán egyszerre két variánsban jelent meg.⁵

A Csongrád Megyei Hírlap átalakulása megyei pártlapból tőkés vállalkozó csoport lapjává – bonyolult, kissé zavaros színjáték keretében zajlott le. A lap magánosítása – azt kell mondanunk – magán viselte a privatizáció minden kelet-európai vonását.

Maga a szellemes, tömör *Délvilág* név (Örfi Ferenc leleménye) 1990. március 15-én jelent meg. Alig egy hónap múlva, április 13-án megalakult a Délvilág Kiadó Részvénytársaság, és május 2-ától már ez, a még élő Csongrád Megyei Lapkiadó Vállalattól független társaság adta ki a *Délvilágot*. 1990. szeptember 13-án a Csongrád Megyei Lapkiadó szerződést kötött a kevéssel azelőtt megalakult Délmagyarország Könyv- és Lapkiadó Társasággal, amelyet fele részben egy francia tőkés csoport, a Nice Press Invest, fele részben a Délmagyarország Újságírói Egyesület hozott létre. A szerződésben a Csongrád Megyei Lapkiadó Vállalat a Délmagyarország mellett a *Délvilág* kiadási jogát is eladta a Délmagyarország Kft-nek, noha – mint láttuk – annak már majd' fél éve saját kiadója volt, s nem is szerepelt a Lapkiadó pályázati kiírásában. A színpad mögött megindult a vita, pörre mentek, a helyzet látványos, külső megnyilvánulásaként pedig (alighanem az országban egyedül) 1991. november 11-étől egyszerre két napilap jelent meg a régi *Délvilág* örökösöként majd' azonos címmel. Mivel a Délmagyarország csoport is jogot formált *Délvilág* kiadására, a fejlécében lila, illetve kék színt viselő két *Délvilág* közül a lila, „a régi” fölvette a „*Reggeli*” előnevet, s a „kék” maradt a „si-ma” *Délvilág*. A groteszk állapot csaknem öt évig tartott.

(Volt tehát már újság, a Vásárhely és Vidékével éppen három. Nem is szólva arról, hogy 1994. november 24-én egy független vállalkozó megindította a *7 Napról* című hetilapot.)

Érdekes, jellemző, ahogyan a két lap évfolyamjelzését változtatja; a „kék” *Délvilág* 1993. február 1-jéig nem jelölt évfolyamot, fejlécén csak az évszám és a lapszám szerepelt. 1993. február 1-jén azonban 50. évfolyam 26. számot jegyez. [!] A dologhoz hozzátartozik, hogy a kettészakadás előtt néhány héttel, (tehát 1991-ben!) a „lila” *Délvilág* a 48. évfolyammal befejezte a Vásárhely Népével kezdődő évfolyamszámozását. 1996. április 1-jétől a Délmagyarország mutációjának számítót szegedi, polgári lap, a *Délvilág* már nemcsak évfolyamszámozásával vállalta az egykori, vásárhelyi, kommunista lappal való jogfolytonosságot, hanem – miután 1996 februárjában bírósági ítéletre hivatkozva elfoglalta a „lila” *Délvilág* szer-

kesztőségi helyiségeit, és a munkatársaknak öt kivétellel fölmondott – április 1-jétől alcímében is hirdette a jól hangzó történelmi eredetet: „*Alapítva 1944. október 23-án.*”

Ezt követően az immár színmegjelölés nélküli, „sima” Délvilág, mérsékelt mennyiségű vásárhelyi anyaggal, folyamatosan megjelenik. Igaz, az alcímet, csak az évszámot hagyva, később, e sorok írójának javaslatára, megváltoztatták.

Jól kivehető vonulat már a XIX–XX. század fordulójától a városban a kulturális folyóiratok megjelentetése, illetve ilyenek kísérlete. (A kétségtelenül meglévő igény – amely a város Németh László által is tisztelt, sajátos szellemiségére utal –, többek közt olyan magas színvonalú folyóiratokat teremtett, mint Gonda József *A Jövendője* (1910–12), amelynek Ady is munkatársa volt; meg az 1946–48-as *Puszták Népe*, és a *Délsziget*, az akkor itt tanító Németh László drámáival.) A rendszerváltozás körüli években a Petőfi Művelődési Központ – követve Moldvay Győző 1955–56-os példáját – folytatta a kulturális, közéleti orgánumok sorát, megindítva 1988-ban a rendszerváltozás egyik szellemi előkészítőjének számító *Juss* című negyedéves szemlét. (A lap Szoboszlai Zsolt főszerkesztő távozása miatt csak két évig jelent meg Vásárhelyen.)⁶

A kilencvenes években, majd az ezredforduló körül a lapindítási kedv tetőzése idején a nyilvánosság igényével lépett föl az önkormányzat, de az olvasókörök, civil szervezetek, sőt még az Erzsébet Kórház–Rendelőintézet is a kiadók sorába állt. Az élet más területeire is kitekintő havi *Egészségügyi Krónika* kivételesen hosszú ideig, egy teljes évtizedig élt (1996–2006). Az Ausztráliából hazatért Endrey Antal kis példányszámú *Nemzeti Újságja* a rendszerváltozás kezdetétől hirdette tulajdonosa kereszténydemokrata eszméit. A kilencvenes évek elején alapított négy nyomda, üzeme folyamatos működését elősegítendő, hirdetési, programajánló lapokkal, ingyenes szóróanyagként terjesztett reklámkiadványokkal jelentkezett. Lapot indított Mártély község is. Az önkormányzati kiadványok a *Vásárhelyi Kurir*, a *Vásárhely*, a *Vásárhelyi Napló*, a *Jövőkép*, és a *Vásárhelyi Polgárok* első sorban az Európa-parlament, az országgyűlési és az önkormányzati választások kampányait szolgálták, miközben a városvezetés munkájáról is igyekeztek beszámolni.⁷

A különféle egyéb periodikák legtöbbje azonban rövid életű volt, jellemzően sok az egy-két hónapot megért hirdető újság. (A civil szervezetek, olvasókörök havi lapjának, a *Vásárhelyi Krónika*nak is mindössze tizennégy száma jelent meg 1995–1996-ban.) A vállalkozó kiadók nem tudtak kitörni a szándék és lehetőség ellentmondásának ördögi köréből.

A változatos korszak túlélője a Délvilág mellett A 7 Napról című hetilappal 1994-ben indult vállalkozás, amely a kommunikációs lépcsőn egyre följebb lépkedve, 2006-ig megjelenő hetilapja mellett 1996-tól rádiót, sőt *Promenáda* néven 2002 óta internetes hírportált is működtet.

Az írott sajtónak a számítógép előretörése mellett való fennmaradása szempontjából fontos cselekedet volt a *Vásárhelyi Látóhatár* című folyóirat indítása 2010-ben. A negyedéves periodika igyekszik átfogni a város helytörténeti, művészeti, kulturális életének teljes spektrumát.⁸

* * *

JEGYZETEK

- 1 Kárász József: A Csongrád megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1843–1970. Szegedi ny. 1974.
- 2 Az idézett lapok bekötött évfolyamai megtalálhatók a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban (NLVK).
- 3 Kárász József: i. m.
- 4 Kőszegfalvi Ferenc: A Csongrád megyei sajtóbibliográfia hódmezővásárhelyi kiegészítései. = Magyar Könyvszemle, 2004. 4. sz. 395–401. p.
- 5 Ocsosvsky László személyes közlései a szerző számára.
- 6 A magánosítással, a közleményben leírt eseményeknek a szerző közvetlen tanúja, illetve szereplője volt. Ismeretei innen erednek.
- 7 A lapok számai, évfolyamai a NLVK-ban.
- 8 Fuchsné Benák Katalin: Értékmérés a XX. században Hódmezővásárhelyen. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2012. 7. sz. 49–51. p.

Kőszegfalvi Ferenc

A HUNGARNET EGYESÜLET DÍJAZOTTJA

**2013. március 26-án a soproni Nyugat-magyarországi Egyetemen
adták át az idei Hungarnet-díjakat. Az egyik kitüntetett**

MOLDOVÁN ISTVÁN,

**az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások osztályának
vezetője, aki a tartalomfejlesztésben elért kiemelkedő teljesítményéért
részesült a díjban.**

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!